

פרוטוקול מס' 173

ישיבת ועדת החינוך והתרבות
יום ב', ו' בטבת תשל"ג - 11.12.1972,
שעה 11.00 לפה"צ.

ג כ ח ו:

חברי הוועדה:

- ח"כ ד"ר א. ריסלס - היו"ר
- ח"כ נ. אליעד
- ח"כ ט. בן-פורת
- ח"כ ח. גרוסמן
- ח"כ ז. הרמן
- ח"כ ט. ידיו
- ח"כ א. כץ
- ח"כ ש. לוי
- ח"כ ט. נסים
- ח"כ ע. פינברג-סירני
- ח"כ הרב ס.צ. נריה
- ח"כ א. רוזנאל-נאור

מוזמנים:

- אלעד פלד - סגן ל משרד החינוך והתרבות
- ד"ר ד. פייטלסון - האוניברסיטה העברית
- גנ' ג. נפתלי - מפקחת ארצית על הבגנות
- י. פרידמן - משרד החינוך והתרבות
- פרופ' א. סינקוביץ - יועץ שר החינוך והתרבות
- ד"ר ז. קליין - האוניברסיטה העברית
- ד"ר ק. בנימיני - יועץ פסיכולוגי למשרד החינוך
- גנ' ג. נסים - משרד החינוך והתרבות
- ד"ר ס. ליסק

מוזמנת הוועדה:

ד. פלד

רשמה:

ל. צ'טנר

סדר-היום: (א) הודעות היושב-ראש

(ב) המסך הדיון על האינטגרציה בגיל הרך - מחקר שנערך על-ידי ד"ר ד. פייטלסון

- - - - -

ד"ר א. רייטל:

אני פותח את הישיבה.

לפני שנעבור לסעיף העיקרי של סדר-היום, יש

לי באן שני דברים קטנים.

קיבלתי מכתב ארוך מהטורה ניסני, בו הוא
טוען נגד פיטוריו, ושהוא היה מקופח זה 10 שנים. מי שמעונין לקרוא
את כל הפרטים יוכל לקבל את המכתב אצל המזכיר.

דבר שני, קיבלתי בקשה מר ברנטון בענין
בית-הספר כ"ח. הוא מבקש לשנות את תביעתו לקבל את הדו"ח שלו ארבעה
שבועות מיום הפעלתה של הוועדה לששה שבועות, כי הוועדה עדיין לא התחילה
לשבת ולעבוד. מטעמי הסתדרות המורים בירושלים הודיעו לו ב-26.11, כי
יורו ויפדו הסניף לסייע ולסייע ובעשן אותו שבוע לא יהיה בירושלים;
עם שובו מהסיוע יענו לו על מכתבו. ה-11.12, הוא עוד לא קיבל
תשובה.

שנית, כותב לי מנהל המחוז שהוא כתב - בהתאם
לסיכומים-מכתב חדש לסניף הסתדרות המורים, והוא כתב אותו בהמשך למכתבו
הקודם, אבל נדמה לו שהסניף ידרוש למחוק את הסלים "בהמשך למכתבי". אני
אשתדל לבוא בדברים עם מר לוי, לא כחבר הכנסת ובחבר הוועדה הזאת, אלא
כמזכיר הכללי של הסתדרות המורים, אולי אפשר לקצר את הדברים.

אני מציע להסכים להארכה לששה שבועות, אם כי
על-ידי-כך עוד לא פתרונו שום בעיה.

אנחנו קבענו שהיום בשבע את התשובות של
המחצה הנכבדה, הגב' ד"ר פייטלסון, ואחר-כך מבקש את גב' נפתלי - רציית
לבקש גם את מר ניסני, אבל הוא איננו היום - להוסיף דברים.

ברצוני לקדם בצרכה את האורחים שלנו היום,
שלא השתתפו בישיבה הקודמת, הפרופ' מינקוביץ, ד"ר בנימין ור"ר קליין.
את ד"ר קליין אנחנו מכירים מהסקר על הנחלאות; פרופ' מינקוביץ הוא יועץ
במשרד החינוך והתרבות.

ד"ר א. רייטל:

ראשית-כל ברצוני להודות על השאלות הטאד
ענייניות והטעמיקות שהצליחו לקלוץ לאותן
הבעיות המרכזיות שממשיכות להעסיק אותנו, וזו גם אחת הטיבות שאנחנו בשלב
זה לא מיהרנו לפרטם את התוצאות מוקדם מדי ומהר מדי, כי יש עוד בעיות
דבות שאנחנו רוצים לברר לעצמנו, לפני שנהלי לפרטם טעמי-משניים.

אשר על השאלות לפי סדרן. לשאלתו הראשונה
של ח"כ בן-פורת לגבי הבעיה, האם הילדים הכירו אלה את אלה לפני המחקר
והאם היו לזה השלכות? בכל אחת משתי הקבוצות, הן במלפנים והן בביתנים,
וגם בגן ההומוגני, היה מטפר ילדים שהכירו זה את זה, אבל מטפר ניכר של
הילדים לא הכירו זה את זה לפני כן. בדרך-כלל מצאנו שבגיל 3 רק טיעו
מהילדים מכירים אלה את אלה לפני הגן. מה שהיה מענין וגם מפתיע, ובמיוחד
בקבוצה ב', בניגוד לצפיות שלנו, שיחסי חברות או מיפגשים נוצרו פחות בגיל
ההיכרות המוקדמת בין ההורים בגן, אבל היו יותר קשרים חברתיים אחר
שעות הגן. אם שני ילדים מקבוצה ב' התקשרו בגן הם הביאו את ההורים
למיפגשים משותפים אחר הצהרים. הדפוס הזה של ילדים שצמצמים הרבה יחד
אחר הצהרים, ההרגשה שלנו היא שזה נובע מקשרים שברקעים ביניהם, יותר
מאשר קשרים מוקדמים בין ההורים. יש לנו חומר רב על ענין זה, מאחר שהיו
לנו שיחות עם הורים בביקורי בית שערכנו.

השאלה השנייה של ח"כ בן-פורת הייתה מאד
רלוונטית: האם הגורמים המזדווגים היו שווים בכל הקבצים או שהיה פער בין
הגנים השונים. המברתי בפעם הקודמת שבנקודה זו נטינו ככל האפשר ליצור
שוויון. היו לנו 4 גנים שהיו במעקב שנה לפני כן, והגננות החדשות קיבלו
אותה הדרכה. היה פער בשוויין של הצוות, ובמיוחד הזו נטינו להתוות את
התכנית של הצוות, השתדלנו שהתכנית תהיה אחידה בכל הגנים, ובמידה שיכולנו
לשמור על-כך הייתה אחידות. כמובן, שכל גננת יש לה את דרך העבודה שלה,
ואין אף פעם אחידות שלמה, אבל אנחנו השתדלנו שהתכנית תהיה שווה.

ד"ר ד. פייטלסון:

הה"ב בן-פורת צודק בהערתו השלישית, שאילו היתה קבוצה הומוגנית ירודה, היתה גושה משהו השלמה של המערך. כלומר, אילו היו שלוש קבוצות מעורבות - ולנו חסרה הקבוצה השנייה של ה"ב" כדי להשלים, המחקר היה שלם יותר, אבל היות ואפילו במצב של ארבע קבוצות המחקר עלה 400,000 לירות, לא יכולנו להרשות לעצמנו ליצור גן אבסקולוטיבי ל-24 ילדים בלבד. המחקר הזה עלה הון תועפות לאוניברסיטה, למשרד החינוך ולעיריית ירושלים, והשאלה אם הם התקדמו יותר או פחות מילדי הגן ההומוגני לא קשורה למחקר.

תה"ב מ. בן-פורת: אצי טיפוק למוסדות שאלה; מה היה הפער בין הגורמים המזויזים שבהם ל-4 הכתות ובין המצב הכללי בגן?

ד"ר ד. פייטלסון: לדאגנוני בשלב זה התייחסנו בעיקר ליחס הטופרי. היו לנו שתי גבנות מוסכמות על 24 ילדים; היתה מפקחת במשרה שלמה צמודה ל-8 גבנות אלה, יחד עם ישיבות הצוות, יחד עם האינטנסיביות של ההדרכה, גם הפעם היחס הטופרי היה פעיל ופעור למקובל. הצורך היה טנדריטי ודל באופן יחסי למצב הגנים העירוניים היום. השתמשנו הרבה מאד בצירוף ישן. הצירוף היה רגיל, הגבנים היו רגילים, חוטר ההסקה היה רגיל.

לשאלתו של הה"ב כהן, האם יש לסקר טענות ייצוגיות מבחינה סטטיסטית לגבי ירושלים ולגבי ישראל בכלל - התשובה היא שאין שום מחקר על 96 ילדים יכול להתייחס לתופעות סטטיסטיות. ההנחה שלנו היא שבכל מקום שיהיו על אותה מערך ימצאו פחות או יותר אותם הדברים. היתרון לדעתנו במערך הציור שלנו היה דוקא בהיותו קטן ופעמיים. מצב זה שיכולנו לעמוד על הדינמיקה הקבוצתית בתוך הקבוצה, ועל הדינמיקה המתמדת של תהליך החינוך. היתה ציפיה שהיתה צמודה שלמה לילד בודד, שרושמת את התגובות בינו ובין הילדים, וזה שפך אור יוצא מן הכלל על התהליך ההומוגני החד. לכן הוצענו ידע שבעברו יותר טקטי לא היינו משיגים אותו. נכון הוא שבהסקרם והגנים יותר וייצוגיים מבחינה סטטיסטית הצד הזה הולך לאיבוד. לעיתים קרובות באשר להתגלות ציפיה לא יודעים לזכות מי לזקוף את הנטיות. ננושא שלנו ישנה דוגמה של הסקר של סנט ג'ון בהלוורד על סגרגציה ודגרגציה, ובמחקר שלה אין בדרך-כלל ציון אם הדפגרגציה בבית-הספר מביאה לכך שיש דפגרגציה גם בכיתה, או שתוצאות טובות יותר בדפגרגציה זה בעצם דפגרגציה סטטיסטית בתוך הכיתה. אפילו נתונים אלה לפעמים אינם.

הה"ב בן שאול הצגה היו מחקרים אחרים שתתייחסים לאותו נושא. פרופ' יהודה אמיר מבר-אילן עשה מחקר אוכלוסני בגנים. שוחחתי איתו על-כך, אבל הוא מבקש עוד לא להביע דעה בענין התוצאות, לא כל-כך במערך המחקרי, אבל בצורה שונה שונה העבודת של פרופ' פורנקנשטיין, שבחר בדרך מיוחדת, שהילדים היו בקבוצה בפרדה בודדת, ובמערך שלו הוא הצליח, והילדים היו בדעה שבידודם היה גורם טיפוי ולא מפריע. איננו יודעים מה היה קורה אילו היו בקבוצה הומוגנית. ישנו מיפגש מאוד מעניין שנה אחרי תום המחקר של פרופ' פורנקנשטיין שבו הילדים - שבעה כולם כבר בצבא - הובאו לטיפוגרפיה-הספר. יש טיפוגרפיה ופרוטוקולים מדוייקים של הישיבות האלה. מד אילך מלד שאל, האם הם לא הרגישו מסכנים ומתוסכלים, וההשוויה היתה באופן הד-טעמי שהם יכלו לשאף את צוהם דוקא משהו בקבוצה בפרדה. הם לא חושבים שהם יכלו להתמודד אילו היו בקבוצה מעורבת. הערכתו של הילד היתה: כאשר אני חולה אני רוצה רופא טוב ולא אדם שהולך על ידי שהוא גורם. הפרוטוקול הזה נמצא. גם הטורים שצברו אותם היום הם בדעה זו. (תה"ב מ. בן-פורת: מה טעמו הילדים בקבוצה זו?) הטוב שהם בניגוד לילדים שלנו, שעוד לא יכולים לשאול, הם יכולים להביע את עצמם וזה קבוצה שאפשר לדעת מהם.

נשאלתי שאלה לגבי הנחלאות, עוד איננו יכולה להגיד. איני יודעת אם זה נטענת המחקר או המערך שמבלים שאפשר ליצור אחרות.

לשאלותיו של היו"ר - האם העובדה שלילדים מסוג א' בגנים הומוגניים בטוח המחקר היו יותר טבעיים עם המבוגרים, האם אין בכך טעין פיצוי על חוסר המגע עם חבריהם במיוחד מבחינה אינטלקטואלית. כאן אחת השאלות שאנחנו מאד התעמקנו בה ויש לנו כמה הערות. ראשית-כל, נראה לנו שפעם המגעים בקבוצה זו זה חוטר אפקט טיפויטי, כי המגעים האלה

ד"ר ד. פייטלסון:

במצב נאשר היה צופה בגן שבמקרה זה נפנה באופן ספציפי ביילד א' שלא הצליח ליצור מבטים עם ילדים מקבוצה ב'. ככל מקרה ברור לנו שכאשר הגננת נוכחת שילד שאופיים בו שעה רגועה - והיא אינה יכולה שלא לדעת כאשר צופים בו שעה רגועה באותו יום - כאשר היא נוכחת שהוא אינו מסתלב אז היא מתחילה ליצור מבטים אחרים וטובים לקרב אותו למצות אחר. עד כמה שבסקרנו מהגננות שתהיינה מבטיחות במקרה זה, אין לדבר דבר כזה.

יתר-על-כן, וכאן אני עוזרת לנקודה השנייה החשובה, המבטים שנוצרו במצב זה לא היו מבטים ליטוריים או הינוריים שהורסים. זה דבר טיפוסי. אולי היינו יכולים למנוע זאת, אבל המבטים שהגננת יוצרת במצב זה, היא לא חידוש מסתפק אלא ילד במקום הילדים שאינם מסתפקים אלו, היא לא מנצלת את הרגע הזה כדי ללמד אותו דבר טיורי, אלא במטרים אלה היא קורבת אותו אליה בעוזר. אף היא היתה במצב המסתפק החופשי, היא מתחילה לתכין את ארוחת ה-10, אז הוא עוזר לה במצב או אם היא טיידרה את הצעצועים הוא היה עוזר לה בזה.

היה לי מקרה כזה באחת ההסתכלויות, ואני יודעת אם סיפרתי על זה בפעם שעברה. זו היתה דוגמה מצערת של מצב כזה שילד קטן בקבוצה מעורבת נדחה בכל המבטים שלו ובאופן בוקר הוא לא הצליח להשתלב. ולבסוף הוא נשאר עם הגננת שטיידרה את כל הקונטרות ויתר הילדים יצאו החוצה. בשלב מסוימים נמשך לו והוא אצף לגננת: הגידי להם שיעזרו לי, והיא ענתה לו - זו היתה אחת הגננות הצעירות שלא תפסה את העניין - תגיד להם בעצמך, הם בוודאי יעזרו לך. והתוצאה היתה שילד צדק, אף אחד לא עזר לו כפי שהוא חזה.

אחת השאלות שאנחנו שואלים את עצמנו: לו היינו מסתובבים בפורמאקס בעבר לשנותים האם לא היתה התמונה משתנה. זו אחת השאלות שאין לנו תשובות עליה. מצד אחד רואים הגיון להצניח את הילדים יתנו יחד שנים רבות יותר מהינים להם הזדמנויות רבות יותר. מצד שני, קורה שילדים במצבים שנים רבות באותה כחה ולא קורבת מאומה. יש לנו קצה איזון חוזר לגבי סטפן קטן של ילדים בנחלת. הם מסתובבים במצב הטרובני. עם אותן האמהות שאמלתי עליהן אין קשר טיורי, אבל זה מצד טפורדי.

לגבי הבעיה של הילופים בגננות, ואני עונה בזה על שאלותיו של ח"כ לוי - לתתהונו הרבה עניין הילופים הגננות השפיע פחות מה שאנחנו צופים והרבה פחות מכפי שההורים חרדו לו. ההורים היו מלאים חרדה, עד כדי כך שדאגנו לכך שבשנה השנייה ולא רק בראשית השנה, אלא גם במצב השנה, הגננות האחרות חבוטות לבקר וכעבור זמן הילדים לא זכרו את שמותייגן של הגננות הקודמות. הם מתחייבים לתפקיד של הגננת וקראו לגננת הוותיקה בשם של הגננת החדשה. זאת אומרת שיש פחות קירבה רגשית ממה שנוצרה לחשוב.

אולי כדאי להעיד בה דבר שלדעתנו הוא מאוד חשוב, בכל מקרה החילופים של הגננות ברובן להשתנותו להזמנה של יוזמה הינורית. זה שקורה באופן טיפוסי כאשר מבטיחים שתהיינה גננות לחדר, שהציור שהיה בשנה הקודמת לחברותיהן הגננות, והן ניצלו את הציור לפי דעתנו בדרך השונה ביותר, תוך שבוש יצרו הגננות החדשות בערך מוצלח יותר של הציור. הרושמים הזאת מעוררת אמביוסיות חדשה, הן רוצות להוכיח שהן טובות מקודמתן. ואינן הרבה ברובה ברובי הזאת. השניים של הגננת היא שינוי לטובה.

ח"כ הרמן התחייב גם כן לשאול על צפיפות הדיור - לטענה שצפיפות הדיור היתה בקבוצה א', שבה היו 37 ילדים לחדר בראשית המחקר, והוך כדי המחקר זה עלה. מה שחשוב שבמספחות של כחה א' היו ב-40% מהמספחות מורים שילד מסוימים אין משה משלו, אלא הוא ישן יחד עם עוד פנימה בפנימה אחר, לאו דוקא תמיד הילד השני, אבל ילדים אחרים במספחה.

עוד השוואה טובה של טיב המספחות - המספר הממוצע של הילדים במספחה בראשית המחקר המספר היה 4.19 ילדים במספחה בקבוצה ב' ו-1.77 ילד במספחה.

ד"ר ד. פסיטלמן:

חה"כ אליעזר והרמן שאלו על העבודה עם ההורים
והצעדים בעבודה - היום מקובל שהאמצעי לקידום הוא באמצעות העבודה עם
ההורים, אבל במקרה שלנו היה מוטב שחנכה, נושא לפגשה החקירה; כלומר,
נוסף לחקור היתה צריכה להיות עבודה ופגעים עם ההורים, ואנחנו נאלצנו
לותר על ענין זה של עבודה עם ההורים. אבל יחד עם זאת היה פגע מאוד
אינטנסיבי עם ההורים, כי היתה לנו אנתרופולוגית בכנסת, שבמקרה גרה
באחת השכונות של שיכון ירוד, וכך היא פגשה את ההורים גם מבלי שעשתה
ביקורים פורמליים. היה לנו הרבה מאוד ידע על המשפחות אבל לא נעשתה
עבודה אינטנסיבית אהן.

לגבי תוכן המחקר - אם אנחנו יודעים שתוכן המחקר
הוא הדבר הקובע אפשר ליצור תחפטים כאלה שיהיו משותפים. אני חושבת שכאן
בדיוק הנקודה לאור מה שאנחנו אוטרים כל הזמן, שהריאורגניזציה דורשת
עבודה חינוכית ויכולת חינוכית הרבה יותר גבוהה מהשאר ההתרגוים. אם
אנחנו רוצים להכין תחפטים שלנו הגננת צריכה ליזום. מהינזמה של הילד
עוברים ליוזמה של הגננת, וכאשר יש יוזמה כזאת כאן מתעוררות הבעיות
המסידיות.

בשלב מסוים זכינו לביקור של הגב' שולץ, שבעלה
הוא שר האוצר בממשלת ציכסון, אז הוא היה שר החקלאות. לגננות צודע
באותו בוקר עצמו על הביקור. אנחנו הלכנו לאחד הגנים ההתרגוים
ורצנו להזיז, ופגשנו שם מצב לא טבעי שרק יכול להיות, כל הילדים
שיחקו באותו דבר עצמו. זה היה בימי מלחמת ההתשה, ובמחקר הזה היו
אפילו גנים והיטלים פוזוים, היו ילדים קטורים במשפחות, והיה שם
הליקופטר שבו שכנו שני היטלים פוזוים זה ליד זה והגננת שאלה אותם
איפה הם נפצעו, אחד הילדים ענה: "ברמת-הגולן" (הוא היה מקבוצה ב')
והשני ענה: "ברמת דניס". אם זה קורה בגן הוורגני זו נקודת אזהרה
הגננת, וברור שבריון הבא היא צריכה להעלות את הנושא, להראות לילדים
על המפה איפה זה רמת-הגולן, שזה מקום רחוק, ורמת-דניס זה ליד הביית.
היא תנסה להשנות זאת ותוכל להתרשם בנקודה זו.

בגן הוורגני מה שקורה, שברוך-כלל דבר כזה נדפס
בין יתר הדברים שהגננת צריכה להשתלש עליהם, והדבר יכול. אם צדיק
להכניס פעולה מתוכננת השאלה היא אם צריך לעשות זאת ביחידות או בקבוצה
שלמה. אם הגננת העשה שיהיה יכול ללכת ילדי קבוצה ב' שמתלשו על השמחה וילדי
קבוצה א' לא יפסקו מזה תועלת. הציצו יכול להיות כאשר הגננת תפרט
את ילדי קבוצה א' באופן מלאכותי, דבר שלא עשינו אף פעם. זו דוגמה
שמוכיחה את הבעיות. אפשר לעשות זאת, אבל זה מצריך הרבה יותר
מבחינת הכוח החינוכי.

הייתי רוצה לכתוב את הפתרון השני. בהרצאתי
בפעם הקודמת הדגשתי את הנקודה שההשפעה של ההתרגוים לעצמה היתה בה
השפעה חוזרת על הגננות. הבעיה היא האם תוכן כזה מלחמת ההתשה ברמת-
הגולן בכלל יכניסו לגן הוורגני, או האם אין טכנה שבגן הוורגני תחפטים
כל-כך חשובים לא יהיה ברפטרואר. כאן נדמה לנו שהדרך האפשרית היא על-
ידי יצירת צוות עבודה של גננות בגנים שונים שתעבודנה בצמודות; ליצור
מצב שמתמיד-שלוש גננות תעבודנה יחד. בגן ב' ברמת הגבוהה צריך
להיות אחר, אבל אחר נשא צריך להכניס בגן הוורגני בהכנסת הוורגני, ש
יהיה יותר קל לעשות זאת. פה יש צורך בריאורגניזציה בעבודתה; וצוות
העירה על-כך ניצח, לאור שישנו בשמחת הפיקוח ושינוי שיטות העבודה,
כדי להגיע לזה.

היתה שאלה בצורת הערה, שאני מצטרפת אליה - אחרי
הכל אנחנו עם אחד, ואין דבר משותף בינינו לביין הבעיות של אלה שהלכו
לחקור בנקודה זו, וזו באמת הנקודה העיקרית שלדעתנו איפשרה לנו לבצע
את המחקר. אם היו הבדלים בהענות בין הילדים, ולו היתה חט ושלוש שאלה
שההורים מתייחסים בשלילה, לא היינו יכולים לגשת לחקור כזה בתנאים
אובייקטיביים. הנקודה הזאת היתה מאוד בטייטית. הזכרתי בהתחלה שכחתי
מתנאי הקבלה קרה שהיו מקרים של ילדים מעדות המזרח שהיו ילדי קבוצה
ב', והם תיפקדו בכל דבר כילדי ב' גנורים. התופעה החינוכית של ילד
בן 5 או בן 6 אין לה ולא כלום להתחייבות יתר הילדים אליו. עובדת
השתיםיותו לעדה זו אנו אחראים אין לה ולא כלום. אי-אפשר להכנס לגן
ולהגיד זה ילד א' וזה ילד ב'. בשעות התחפית הילדים נשארו תויות עם

ד"ר ד. פייטלסון:

שמות כדאי שלא נטעה בפרטים. כל תצפית שיש לנו ברור ללא ספק עם מה
היא המגע ויכולים אחר-כך לשחזר את העניין. דוקא בגלל הנקודה הזאת
שאנחנו עם אחד אנחנו מוכרחים לקדם את הדברים עד לנקודה הטכסטילית
ובתנאים האופטימליים של הקיום. אם הטרוגניות זה תנאי מותנה צריך
לשאול אם זה תנאי מוקדם או אפשר לקבל משאבים כדי להתגבר על זה.

אחרי שהייתי שנה בהרפורם ראיתי ששם זה נתקבל
כמעין פתרון מוטעה, שם אני הסכמתי לכך, זו חברה פלורליסטית, היא
שונה. אסור לאיש החינוך להתערב, לפשל, בעניין השפה, הדיאלקט מבחינה
לינגוויסטית אינו נחשב, השפה היא שפה שוות ערך לשפה הפורמלית של
השכבות הגבוהות יותר, ואל לנו להתערב ולשנות את הדיאלקט של הילדים.
זה ניסוי ליברלי, אבל לפעשה אני דעה את הילד שמדבר בדיאלקט לאפשרויות
העטוקה הרבה יותר נטובות כאשר הוא יהיה מבוגר. כאן יש צורך שלנו
להתמודדות מיידית.

א. רוזנאל-גאור: אבל יש הבדל בין דיאלקט וסתם לשון משובשת.

ד"ר ד. פייטלסון: אבל צורות הלשון וההתבטאויות לא העמודנה להם
לפכשול כאשר יחפשו את מקומם בחברה או תפלינה
אותם. הטטרות שלנו גבוהות מאד. פעם אמרו: כאשר יהיו הטייטים הראשונים
והרופאים הראשונים מעדות המזרח; עכשיו יש כבר רופאים וטייטים, אז אופרטים:
כאשר יהיה פייטסקא תיאורטי וכיפאטי תיאורטי. אין לנו גבול ואנחנו רוצים
להשיג זאת מייד. השאלה היא באיזה גיל ובאיזה תנאים זה השלב האופטימלי
להתמודדות עם החברה הגדולה הפלורליסטית.

א. פלד: אתם מודעים לנקודה זו?

ד"ר ד. פייטלסון: לא רק שאנחנו מודעים, אלא מתוך זה נובעת הגישה
שלנו מה אנחנו עושים כדי שכאשר הילדים יהיו
מבוגרים יהיו עם אחד. על-פנת שיהיו עם אחד כאשר יהיו גדולים, השאלה
היא האם יגיעו לזה כאשר יפרידו אותם בגיל צעיר ויתנו להם זכויות של
קידום שאולי בגיל 15 יוכלו להתמודד יותר בקל. אבל להביא אותם מוקדם
מדי לפצב של התמודדות בלי לתת לו הכלים של העזרה הדרושה, עלולים להפלות
אותו.

אלו שאלות של הכרעות סוציאליות, הכרעות של
מדיניות והכרעות תקציביות, אלו אינן הכרעות שהחוקר יכול להשפיע עליהן.

ניצה קלעה לנקודה שלנו כאשר היא דיברה על השיטה
הפעלתנית ואמרה, שהיא בונה ומתגברת בגיל מסוימים. לא בכל גיל ולא בכל
מקצוע אפשר ללכת בשיטה פעלתנית. אני מצטרפת לדעה שבדיקת שיטה העבודה
זה הגורם המכריע מכולם ואין דבר שיכול לבוא במקום עבודה בטובה גבוהה
מאד. אין תחליף לגבנת טובה שעובדת בשיטה טובה ביותר וכל דבר אחר הוא
אחיות עינייים. הדברים הוכחו, כי בזמנו הראשוני בעניין זה של מחקרים
שעל-ידי שפנו שיטות ניתן להתגבר על פערים. בתוכן מסוימים אפשר להתגבר
על כשלון ועם עבודה שיטתית ומספקת הוכח שבפצב ירוד אפשר להתגבר,
והעבודות האוניברסיטאיות מוכיחות שבשיטות שונות אפשר להתגבר.

הבעיה שלנו, כפי שאמרתי, שלדעתנו הטרוגניות זה
קושי נוסף. יש כמות שבהן אפשר להתגבר על קושי זה. השאלה היא האם יש
לנו אפשרויות ויכולת וכוח אנושי שיכולים להתמודד עם הקושי הזה. אם יש,
בל נשלה את עצמנו שזה גורם קל. להיפך, זה גורם שדורש הרבה יותר
מהכוח החינוכי.

הערתו של מר ניצני מתקשרת לעניין הזה. הוא הצביע
על-כך שיש התקדמות מאד מעודדת של ילדי א', ואנחנו שפחים לציין שכאשר
יש עבודה קשה יש התקדמות.

הוא שאל באיזו מידה אנחנו צפיינו בילדים גם מחוץ
לשעות הבגן ומה אנחנו יודעים על הקשרים שלהם מחוץ לשעות הבגן לאחר שהיו
בגנים שלנו. - מלבד התצפיות הבלתי-פורמליות, כיוון שהגבנת היא עובדת
חדשה בשכונה, היינו בכל בית בשעות אחה"צ כאשר הילדים ערים. בכל בית
נערך בסקור בין השעות 4 ל-6 בשני סוגי הילדים. מלבד זה יש לנו הרבה

ד"ר ד. פייטלסון:

מאד חשוב ומועיל שקיבלנו מהורים על פה שהילדים עושים בשעות אחה"צ בשכונת אחת שהיה בה גן הטרנגני, אבל זו היתה שכונה הוטוגנית סבוכה המגורים, מלבד שני ילדים בקבוצה ב' שגרו בשכונה במרחק הליכה, הם יכולו להפגש עם ילדי קבוצה א', אבל זה לא נחקרים. בקריסה של היה מקרה של שכנות באותו בית, היו כמה מיפגשים אחה"צ אבל מאד מועטים. לעתים הם נפגשו בצרכניה כאשר נתלו להורים. ביקורים משש היו טעט מאד. לזכות הורי קבוצה ב' צריך להגיד, שמדי פעם נפגשו הם יזמו פעולות שונות אליהן הזמינו את ילדי א', אבל הדבר לא נבע מהילדים עצמם, אלא מהורים. יש לנו שני בנים מקבוצה א', שהם היו מלאי יוזמה, ולאחר גמר המחקר הלכו לבקר ילדי קבוצה ב' בעיקר למשחק בצעצועים. אלה היו מקרים כל-כך בודדים שידענו על כל מקרה.

פה גם התשובה לשאלתו של חה"כ ריטלט; ייתכן שאילו היו ממשכים עוד שנה או שנהיים היו מגיעים לתשובות.

לשאלותיהם של חה"כ לוי וסירני על טיב הגבנות - אחת הגבנות היתה תימני, כל האחרות היו אשכנזיות. בשנה השניה קרה דבר חשוב. בלי שום משים לענין העדהית מיקפולא את התימני בגן הוטוגני, והיתה התנגדות כל השנה מצד ההורים שיש להם גבנות העציה והם ראו בזה כאילו דבר פחות טוב. גם מצדנו נוכחנו, ואני רוצה להבליט דבר זה, כלפי חוץ היא היתה מצויינת, בעצם היא היתה מורה של החינוך המיוחד, והיו לנו גם מורים בטמני; לא כל אחת היתה גבנת מהשורה, זו היתה קבוצה נבחרת, והגבנת הזאת היתה יוצאת-דופן-הכלל, ההישגים שלה היו הישגים יוצאים-דופן-הכלל, גם כאשר לא היינו נוכחים בשיתוף ידענו כל-כך הרבה על כל אחת מהן, ברור לנו שהיא התימנית קצת בקשיות להורים. הצפייות שלה היו כל-כך גדולות, היות והיא תימנית, רוצים מאד שהילדים יתקדמו וזה דורש דרישות יתר ועל-ידי זה נוצרת הקשיות. דבר זה מופיע גם במחקרים שנעשו בארצות-הברית.

מה היו התנאים לקבלתן של הגבנות? - את רובן ראינו בעבודה בשנה שלפני המחקר. קיבלנו את השמות מהפיקוח וביקרנו בבתי-הספר. ראינו את האנשים בעבודה ופנחנו לאלו שנראו לנו. כמוכן שנדרשה מהן רמה אינטלקטואלית גבוהה; נדרשה גם שיש להן רצון לקבל הדרכה. היו צריכים לקבל את העניין שההימנה שתי גבנות ולא אחת. היה לנו ספינר מכין בקיץ, עבדנו שבוע שנים כל היום, ותוך כדי הסמינר החלפנו אחת, כי התברר לנו שהיא לא גמישה מספיק ולא תוכל לעמוד בקשייה. אחר-כך ראינו אותן תוך כדי עבודה, כאשר הצמד בגנים היה ירוד והיתה תקופה ארוכה של עבודה שיפוצית, עבדו בגנים עצמם, צבעו והתקינו כל-מניין דברים. היתה מצדן מעורבות בלתי-רגילה בפרויקט והיה רצון עז, וכל זה פלוס פיצוי בספט בינו, פלוס היוזמה שבמשך שנהיים הן קיבלו משכורת מהאוניברסיטה, זה נתן להן מעמד של יוקרה רבה. הצוות יצא מאד מבושש, היחסים ביניהן עד היום טובים. אם בהתחלה זה נבע מאתנו, הן עכשיו כופות עלינו להפגש פעם-פעמיים בשנה. אותן שמונה הגבנות המזמינות אותנו ודורשות שנבוא ורוצות להחליף דעות.

לשאלות של חה"כ נאור ופירני על גיוס הילדים - ילדי קבוצה ב' גויסו באופן אישי. לא יכולנו להכריז על-כך באופן פורמלי, בכל שכונה התקשרנו עם משפחה אחת שהיתה מעוניינת, ואותה משפחה אחר-כך פנתה למשפחות נוספות. דרשנו מהן תשלום גבוה מאד והן שילמו שכר לימוד גבוה ביותר ששילמו באותו זמן ביירושלים בגן הכסי יקר. נוסף לזה, אם היתה בעיה של הסעה המשפחות עצמן היו צריכות לארגן זאת. אנחנו לא השתתפנו לא במימון ולא בארגון ההסעה. על-ידי זה הבטחנו שבאנו אותם האנשים שרצו לבוא. היה חלק של הורים, בעיקר אנשי האוניברסיטה, שהנשוא דיבר לליטתם והם היו מוכנים למאמצים רבים, גם יזמו הזמנות הביתה והיו מקורבים לדבר. היו אחרים, ללא ספק, שפשוט עשו חשבון קר של התנאים. ביירושלים יש טעט גנים לבני 3-5, פה היה פיקוח טוב, עם 25 ילדים בסך-הכל והם ניסלו דבר זה. היה מקרה אחד של נשיירה בקבוצה ב', שברור שזה בגלל המחקר והבעיות. זה קרה בשבועיים הראשונים בקריסה-סובל והילד עבר לגן אחר. היה ברור שההורים לא היו מוכנים לקבל את העניין של ההטרנגניות. בקבוצה ב' היתה נשיירה בגלל המוביליות של ההורים. ברבע שהורים גמרו את האוניברסיטה הם עברו לפקום אחר. בשנה השניה היתה להן יותר גדול להתקבל לקבוצה ב', והיו כאלה שהפעילו לחצים וביקשו להתקבל.

ד"ר ד. פייטלסון:

כדאי אולי עוד כאן להגיד, שהיו מיפגשים. לא
עבדנו עם ההורים, אבל היו מיפגשים רגילים של הורים כמו בכל גן לקראת
חג. היות ולקראת חג ביצענו עבודה אחרת מאשר במקום אחר, בפורים, למשל,
ביקשנו שהילדים לא יבואו מחופשים וכו'. המיפגשים היו מאד חברותיים
בגן ההטרונגי ובגן ההומאני כמובן. אני לא יכולתי להבדיל איזה הורה
הוא ספציפי לקבוצה מסויימת.

בסוף המחקר העזנו - אני קצת חשתי, אבל הצוות
לחץ עלי ואני נכנעת - לקיים מיפגש של ההורים של 4 הגנים יחד. אני
חשתי, כי עד אז בכל גן הטרונגי היה מיפגש של קבוצה א', ופה ההורה
של קבוצה ב' יתה במעמד אחר והם יראו שהם היו חלק ממחקר. המיפגש
עבר בצורה מאד מוצלחת. שם ראינו ניגודים קיצוניים בלבד, ביכולת
אינטלקטואלית וכו'. הכנת המיפגש ותכנונו לקחו כמה ימים, עשינו תערוכה
של עבודות הילדים, הייתה שירה, הייתה מורה לרייתטיקה מצויינת שהצליחה
להפעיל את ההורים בשירה, וכל הורה היה צריך להגיד מאיזה ארץ מוצא הוא.
זה יצר אכטזה רבה.

הה"כ סירני ונאור שאלו על המעקב. נטינו לערוך
מעקב בשנה שהילדים היו בגן חובה, גם ביקרנו את הילדים בגנים ונטינו
להעביר מיפגח בין כל הילדים, אבל נאלצנו להפסיק. התנאים בגנים היו
כל-כך שונים מחלק מההורים רשם את הילדים בגנים ממלכתיים דתיים, היה
גם שוני בטיב הגנים, ולפרות שהיו להם אותם סידורים, היה שונם קיצוני.

א. רוטאל-גאור: בניסוי לא נכלל גן ממלכתי-דתי?

ד"ר ד. פייטלסון: לא, אנחנו קיבלנו את התנאי שיהיה פיקוח על-כך,
והגנים הממלכתיים הדתיים אינם עומדים לפיקוח.

א. רוטאל-גאור: למה אי-אפשר היה לגייס צוות לגן ממלכתי-דתי?

גב' ג. גפחלי: היו מחקרים בגנים ממלכתיים-דתיים.

ד"ר ד. פייטלסון: במחקר שלנו זה היה גורם קשיים שלא יכולנו להתגבר
עליהם. כאן ברצוני להבהיר, ולדעתנו כאן הנקודה,
אחרי שהילדים החפזרו והגיעו לגן חובה והיו ברמות שונות, ולזה אין שום
הצדקה ושום הסבר בגנים עירוניים ממלכתיים; גני חובה שהמדינה נושאת
בהוצאותיהם ומשלמת לגננת, והם קרובים אחד לשני, אין הצדקה לכך שאחד
יהיה מצוייני ואחד יהיה ירוד. זו בעיה שעליה צריך להתגבר.

לשאלה נוספת של הה"כ סירני - האם לא יצרנו מצב
מיוחד שהפער בין א' לב' היה כל-כך גדול, והאם עקבנו אחרי דרך הניצול
של אביזרי המשחק - ודאי שכתוצאה מהתנפלות - כאן אחד הדברים החשובים
שמצאנו - אביזרי המשחק לא מנוצלים באשר הגננת היא לא גורם לניצולם
של הילדים כמו למשחק קוביות בגיל 3. היינו נמצב שנתנו עבור במשחק
בקוביות ובשעת הריכוז נתנו הרצאה איך ופה בונים מקוביות. רק אחרי
שעור כזה הגננות יכולות לנצל את הציוד שעומד לרשותן.

נוכחנו שכאן יש יותר תוקפנות לגבי המבוגרים -
בגן העירוני שהוא יותר פתוח פורמלי והגננת היא דמות יותר
אוטוריטטיבית לא מוצאים תוקפנות כזאת לגבי המבוגר. בקיבוצים זה דבר
אחר לגמרי, זה הרבה יותר פתוח והיחס יותר מידי.

לגבי הרציונליות של החלוקה המספרית של אחד לשניים -
אנחנו הגענו לחלוקה זו, בצורה זו או אחרת, בכל-אופן שיהיה עודף של
ילדי ב' על ילדי א', פתוך כוונה שבאמת ילדי א' יהיו נתונים להשפעה
ולקידום של ילדי ב'. דה פקטו לא היו מבעים עם ילדי ב'. כמובן יש כל-
פיני אפשרויות אחרות. ייתכן שיש עוד פחות ילדי קבוצה א', לו היו
4 מתוך 20 היו תוצאות טובות יותר, כי אז לא היו יכולים ליצור ציית-ספר
קבוצתי של ילדים.

לשאלה מה קורה אם מכניסים ממפר קטן של ילדי ב'
לקבוצה של ילדי א' - אני לא עובדת בשדה, אבל פתוך נטינוני אני יכולה
להגיד שכאשר יש מיפגש קטן של ילדי ב' ההורים מוציאים אותם. באופן

ד"ר ז. פסיטלסון:

מלאכותי אפטר לעשות זאת, אבל שוב זה ייצור מצב מאד קשה לגבי הגננת במצב הפרטנוליס הקיים, כי קבוצה קטנה של ב' יכולה לגרום למטרופוליסציה של המורה ושל השעור, והמורה לעתים אפילו לא חשה בזה. תהיה בעיה אם קבוצה קטנה לא עלולה להחליט על המחקר.

חה"כ הרמן שאלה על ה"סיבלינגס" וכמה היו -
"סיבלינגס" מבורגרים יותר משמשים גורם מזרז ויש דוגמאות לכך, אבל עלי להבהיר ש"סיבלינגס" קטנים יותר משמשים גורם מעקב, זה קשור גם בתשומת-הלב וגם בתנאים. זה פועל בשני הכיוונים.

היו מצעים עם האב כחלק מחקר המספחה אבל לא כחלק מהעבודה.

לשאלת המבצעים - השתמשנו רק במבצעים שנעשתה לגביהם טנדורטיזציה בארץ והם הותאמו לשימוש בארץ. יחד עם זאת גם הם בוודאי מבליטים את הילדים טעוטי הטיפוח. במבחן של וכתלר ידוע שהוא מפלה את הקבוצה היורדה, גם באר"ב וגם אזלנו. אבל במחקר שלנו זה לא רלוונטי כל-כך, כי כולם היו ילדי קבוצה א'. היות ורצינו להשוות בין 48 ילדי קבוצה ב' לבין ילדי קבוצה א', כולם הופלו במבחנים שלנו, אבל אלה מבצעים שהוקצנו בארץ באופן ספונטני, והיטנו אותם שניתן להשתמש במבחנים אלה יותר לצרכי מחקר מאשר לאיזון הקליטה של ילד בודד. זה הרבה יותר פשוט מאשר אם בודקים קבוצה לצרכי מחקר, ואין לזה השלכות על ילדים אינדיבידואליים.

א. רזיאל-גאור: המסקנות של המחקר הזה עלולות ליפול בחלקו של הפרט הבא אחריו. הכרחי להשתמש במבחנים מפליים?

ד"ר ז. פסיטלסון: כרגע אין אחרים, צריך ליצור אותם. אנחנו יכולים להגיד שילדים אפילו אם היו להם נקודה אחת או שתי יותר ג-א. קיו. במבחנים לא היה מפלה אותם. אנחנו נזהרנו מליצור כלים, כי רצינו לגרום לאובייקטיביזציה על-ידי זה שניצור כלים שאינם אצל אחרים.

ההשלכות של המחקר לגבי משרד החינוך - אני חושבת שההשלכות היו רבות מאד. משרד החינוך היה שותף איתנו במחשבה כספית ונשיאה בעול. כל הזמן היה פיקוח. לא רק שהם השתתפו בקבוצה וביקרו, אלא גם היו להם ימי שהות בגן. הגב' נפתלי סידרה טידור שמתקנתה בנדרת השבנה יום רצוף בגן. כתוצאה מהמחקר בטיפוח משרד החינוך וביוזמת משרד החינוך נגיש סיכום על דרכי ההוראה שבהן השתמשנו, זה מונח לפניכם, וזה טובן במידה רבה, משתמשים בו להדרכה, איזון החומר של הדרכים השונות, במידה שהן טובות, אני חושב שיהיה רב.

הנקודה האחרונה של האינדיבידואליזציה - זו הנקודה החשובה. מאד השתדלנו שתהיה עבודה אינדיבידואלית רבה. אזלנו הדברים היו אפסריים יותר כי היו לנו שתי גננות מוספכות, ודוקא בגלל העבודה האינדיבידואלית אנחנו הוצאנו את העוזרת לגננת, שהיא לא מוספכת, כי מבחינת הכוח החינוכי היא אינה כוח חינוכי. אולי אפשר לחשוב על שינוי שיקטטנו את מספר העוזרות לגננות ויהיו יותר כוחות חינוכיים ואולי אפילו כוחות מתנדבים. על-כל-פנים שעבודת הנקיון של העוזרת לגננת תיעשה אחרי שעות הגן ולא יהיה לא כל קשר לילדים. בלופר, במקום משרה מלאה של גננת ומשרה מלאה של עוזרת לגננת, להכניס מטפרי ילדים כזה לגן שגננת אחת תוכל לטפל בהם, ועבודת הנקיון תיעשה מחוץ לשעות הלימוד. (א. פלד: מנין יקחו מטפיק גננות כאלה?)

לשאלתה של ניצה, האם היו ילדים שהתעלפו מהמבורגרים ועשו עבודה אינדיבידואלית - לא נתקלנו בתופעה כזאת. יש לי רושם מהצטופט מדברי ד"ר הוגן שזו היתה הוראה פרוונטלית.

גב' ג. נפתלי: אין לנו הוראה פרוונטלית.

ד"ר ז. פסיטלסון: לשאלתה של חה"כ גאור - האם לאחר שנתים ניתן להסיק מסקנות - ברור שלא, כל מחקר במתים בזה שהוא מעורר שאלות יותר משהוא עונה עליהן, אבל התרומה שלו היא שהוא טהר את השאלות יותר, עושה אותן יותר ספציפיות ויותר ענייניות ובכך הוא מקדם אותנו לקראת הגנה עמוקה יותר. אני לא מושבת שיש חוקר בעולם שנותן תשובה חד-משמעית טופית. במקרה שרוב התוצאות הן בכיוון של מחקרים

ד"ר ד. פסיטלסון:

הורים שצמחו בתנאים שונים ובמקומות אחרים, הרי כאן זה חלק מהמאגר שצמח. העניין הזה שילדי קבוצה ב' החקדמו יותר מילדי קבוצה א', אם כי הפטרה הייתה א', זו עובדה שמבצבצת מכל מחקר שנערך בעניין זה, ואותן ה החופעות מתגלות במקומות שונים ובתנאים שונים.

לשאלה האם נטינו להפעיל משהו במקום הרצוי של

הגביל הגבוה יותר - אמרתי שבגיל 13 - 12 אפשר לפנות יותר לשכל, זו פעולה יזומה של הגבנת בטידה שמצליחים לקבל אותה. זה מחזיר אותנו לנקודה העיקרית, במקום שהילדים ישפיע זה על זה, קיימת סכנה חלילה שתהיה איזון השפעה בלתי-אמצעית שתזרו אותם, מה שאנחנו בעצם מוצאים שגם במצב הזה הכוח החינוכי המבוגר הוא הכוח שיצטרך לשאת בעול, ובכוח טאד פעולה בוודאי ניתן להתגבר על הקושי הצוטף שנוצר. אבל פה באמת השאלה האם בתנאים אלה נוכל להגיד שהושגה המטרה שאותה העמדנו לעצמנו לגבי ילדי ב'. אנחנו מוצאים שהגבנת עמשיכה להיות הגורם המכריע ואין לה תחליף לגבי ילדי ב'.

לשאלתו של חה"כ לוין - היו תצפיות ביניינים רבות

על כל ילד וילד והרבה חומר הצטבר, כך שיש לגבי כל ילד תסק עבה ומקיף שליטה אותו במשך שנהיים.

לגבי הגביל והנטינו של הגבנות - היה הבדל רב בנטינו.

היו לנו גבנות ותסקיות ופעט חדשות. נוסף לכך נתנו פיצוי על-ידי החלפת הזוגות של הגבנות, קורסים שונים וכו'.

לשאלה על רמת ההתפתחות הצפויה ומה פירושה הדבר

שהיו ילדים שלא הגיעו להתפתחות הזאת - כאן בדיוק הפיפא הכי פפפיד והכי פפפך מבחינתנו. לא שכל ילדי א' לא הגיעו, ולא שהבענו לפצב שילדי א' לא מגיעים לשלל זה, זה הרבה יותר בעייתי לגבינו, שילדי א' הגיעו בדיוק לאותו שלב כמו ילדי ב', גם אלה וגם אלה בטוף השנתיים הגיעו לשיחוף הפעולה עם בן הגיל. זה עניין של התפתחות גילית, ובאותה פידה פוחתת התלות בגביל מבוגר. אבל קבוצה אחת של א' לא הייתה שותפת להתפתחות הזאת. כאן נגרם נזק, באיזו פידה זה נזק שיתגברו עליו, או היה פיצוי על-ידי שיחות יתר - פה נדלק האור האדום.

יש עניין נוסף, וזה עלה בשיחה שלי עם אלעד פלד,

יכול להיות שילדי קבוצה א' וילדי הבן ההטרונגני יש ביניהם פחות שיחוף-פעולה, והם באופן פסיבי צופים בפה שעושים ילדי ב' ואולי בדרך זו מפנימים ידיעות ודברים אחרים שאולי אחר-כך יבואו לידי ביטוי. היה מקרה שילדי ב' עשו משחק ויצאו וילדי א' הפשיכו בו. את זה נצטרך לחקור.

בשאלה שאלה מה הפטרה החינוכית שלנו בגביל הזה -

האם רוצים ליצור ילד אקטיבי שהוא יוצר ופועל או האם אנחנו פוכנים לקבל פסיביות על-ידי פיתוח אינטלקטואלי. החומר הזה עוד לא פנותה. היו מקרים של מונחגים ושל מנהגיות בשתי הקבוצות. זה עוד לא נותח סופית, אנחנו באמצע.

חה"כ גרוסמן בשאלתה השניה פגעה בעצם העניין, ושוב

אני חוזרת על נקודה שכבר הזכרתי - ברור שלא פספיק לתת דק שווינון, אפילו לא בגיל 3, פוכרחים לתת גם עדיפות יתר, השאלה היא מה התנאים הטובים ביותר לתת את העודף הזה. זה נוגע בשאלה העיקרית.

חה"כ ח. גרוסמן: האם ניתן בפטרה פשותפת לתת זאת?

ד"ר ד. פסיטלסון:

ההגדרה שלנו קבעה שתי גבנות, ובכל מקרה שהיה פער כמו במקרה שילד אחד דיבר על רמת-הגולן והשני על רמת-דניה וכו', שתפקיד אחת הגבנות יהיה להתגבר על עניין זה ולפצות. בפציאות זה יותר קשה. יצרנו מצב, בפיוחד בשנה השניה, שכאשר הילדים היו בחצר הגבנת נשאה בפנים, ועבדה עם ילדים על חומר פופנה. זה לא קל. אחר-כך כאשר המחליפה צריכה לצתק את הילדים והיא נכנסת למשחק וצריכה להביא אותם פנימה, ברור שאותם הילדים קיבלו פחות הזדמנות בזמנים יותר קצרים, אבל לא יכולים להכניס רק את ילדי א'. עד פדי כך צריין לקחת זאת בחשבון שגם כאשר פספרים סיפור, הסיפור בקבוצה של 24 ילדים צדיך לדבר גם אל אלה וגם לאלה, ואז יש סכנה שה-8 פלן מבחינת העניין שבמפור. מצאנו שסיפורים סיפורו רק בקבוצה של 12 ילדים, זה מאפץ מתמיד ודורש מחשבה מתמדת, אבל זה לגברי לא קל.

ד"ר ד. פייטלסון:

לענין רמת הגנים בקיבוצים - צודקת הה"כ גרוסמן שזה ענין של שיטה כללית. וענין של מעקב. ביקורת ודעת-קהל כוללת ודאי שבקיבוץ לא יכולים לקרות.

א. רזיאל-גאור: לגבי צורת הסיפור - אם מחלקים קבוצה לשנים וספורים לכל חלק בלשוננו הוא, זה לא מתאים יותר?

ד"ר ד. פייטלסון: לא, החלוקה הייתה הטרוגנית. בסך-הכל היו 24 ילדים בגן, כאשר הגננת הייתה מטפחת סיפור, היא שמה שהקבוצה לא תהיה קבוצה, היא הייתה בוחרת 8 ילדי ב' ו-4 ילדי א' מסוייפים. היא ידעה מראש מה תהיה החלוקה בין אם היא סיפרה אותו סיפור או סיפורים שונים. עם כל העבודה בקבוצות יש אצלנו בגנים עדיין מחצית השעה של הריכוז, וזו השעה הבעייתית, כי בריכוז הפער מתגלה על כל הבעייתיות שבו.

לשאלותיהם של הה"כ פרידמן ועדה סירני לגבי הפער שהיה - העובדה היא שגם ילדי א' בזמן סיפור יש להם נטייה להנתק אחרי 5 דקות, ואם הסיפור היה פשוט מדי הוא לא עניין את קבוצה ב'.

א. רזיאל-גאור: לא שינו את הלשון שבפי הגננת?

ד"ר ד. פייטלסון: אני חושבת שזה שינה את הקול ואותו משפט היא אמרה ברמה זו או ברמה אחרת. זה אחד הדברים שבו אנחנו מאוד תלויים. את הפירע שלנו קיבלנו באופן סובייקטיבי מהגננות. הן עבדו בתנאי חרום, היו צופים בגנים ובבוקרים בלי סוף. בדבר אחד הן מרדו, וכמעט שלא התקיים ריכוז או סיפור בזמן שהיו צופים, הן אמרו שזה מעבר לכוח הסבל. אדם יכול לספר סיפור לקבוצה של בני 3, אבל לא בזמן שנוכח אדם מבוגר אחר. יש מוטריות של חוקר, אי-אפשר ליצור מצב שהסגל החינוכי לא יוכל לעמוד בו. לכן, במה שנוגע לסיפורים יש לנו עדויות של הגננות ואין לנו רשימות של צופים שרשמו. ברצוני להדגיש ענין זה, ילדים הם ילדים; הילדים, הגן והגננת קודמים למחקר.

לגבי הרמה בקיבוצים - אחת הבעיות של עבודה בגיטל הרך זו החדגוונות והשעמום של העובד. בקיבוצים זה בולט פחות, הקשרים הם הרבה יותר אינטימיים, כל הקבוצה נמצאת רוב הזמן יחד. פה יש תנאים שאי-אפשר להעביר אותם לפסגות חינוכיות קבוצות, אפילו במצב הרצוי ביותר.

לגבי הפער הגדול בין ילדי א' וילדי ב' במחקר הספציפי שלנו - שאלה מאוד רלוונטיות. הלכנו בדרך זו, אולי בסיקורל פוטעה ואולי מוצדק, רצינו שתהיה הגדרה מאוד ברורה מי לומר ממי. חשבנו שעד כמה שילדי ב' יהיו יותר מפותחים יש יותר סיכויים שהם יהיו תחילת לגננת, כי גם הגננת היא ברמה גבוהה. ייתכן בהחלט שכאן טענתנו הפערה כל-כך גדולה שלא ניתן היה לגשר ובפער יות קטן ניתן היה להתגבר. הקיטוב היה גדול מדי. בגן אחד היו לנו 3 ילדים ובגן שני ילד 1 שהיו קבוצות ביניים ואחרים שהם נשרו מילאנו את החלל שנוצר עם ילדים בכמה קריטריונים והיו ילדים בשלב ג', והם היו באמת במצב של שלב ביניים, ואי-אפשר היה לעשות עיבוד של המחקר. אם הקבוצות יותר קרובות יש יותר סיכויים, השאלה היא מה הגבול. אנחנו יותר ויותר חוזרים למצב טבעי ואז יש יותר סיכויים שזה יצלח. ואז מתחילה השאלה מה המרחק בין זה ובין הקונצפציה של מוסד חינוכי. פה בהחלט אחת הנקודות שצריך היה להפסיק במחקר ולבודק מה קורה בקבוצות קטנות יותר בפער יותר קטן, האם האמצעים יותר טובים, אולי כאשר הילדים יהיו עליתא אולי יהיה מצב יותר טוב. זה נושא לבדיקה נוספת ולמחקר נוסף.

לשאלת הה"כ פרידמן מה היה מצב הילדים בנואם, האם ידעו לדבר - המצב היה די טוב. בשתי הקבוצות, ב-א' ההומוגנית וב-א' ההטרוגנית היה תפיד ילד אחד או שנים שכתוצאה מהתנאים בבית, משפחות סילדיהן מאושפזים במלל מחלונות רוח, לא דיברו והיו בעיות מעל ופעבר לפה שצריך כדי שיוכל להקלט בגן. כל היתר דיברו, ענו למבוגר ושוחחו ביניהם, גם בחשבון. המורה לרייתטיקה בהתחלה פנתה לילדים, אבל זו לא הייתה בעיה, כולם דיברו ודיברו יותר טוב מכפי שהיינו מצפים, כטובן ברפרטואר מצומצם יותר, דיברו ברמה יותר ירודה, אבל דיברו הרבה והיתה קונצפציה רבה.

ד"ר ד. פייטלסון:

אנחנו מעיזים פה להיות אפיקורסים, התברר לנו שהתחושה הזאת של התפתחות, הענין של דיבור רב או טוב בגיל הנמוך יש שאלה אם אנחנו לא טועים בהערכה שלנו. יש מקרים שבנות בגיל הזה מתחילות לדבר יותר, אבל הבנים יותר מסוגרים ופעילים יותר במשחקים אחרים. הבנים יכולים לעסוק במשחק מאד מסובך עם סינימום של קופוניסקציה פילולית ביניהם. בסופו של דבר כאשר מגיעים לגיל 7 או 8 הבנים הם בדרך-כלל ברמה יותר גבוהה, וגם הצפיות הן אחרות. איני יודעת אם הדיבור המתמיד הזה בגיל הרך הוא כל-כך חשוב.

הגב' נ. גפחלי: הייתי מבקשת להוסיף פרטים על העבודה בשדה.

א. פלד: הוזמנו כאן חוקרים שזמנם יקר, אנחנו אנשי משרד החינוך נתאים את עצמנו ונוכל לבוא לישיבה נוספת. אני מציע לשמוע את החוקרים.

ד"ר ז. קליינ: לא הספקתי לעבור על הנתונים של ד"ר פייטלסון, שמעתי את הדברים שלה, ואני מסכים אתה שלעשות מחקר כזה כשאחד הנושאים המרכזיים שלו זו אינטגרציה, מבחינה מסוייפת זו משימה בלתי-אפשרית. תמיד נשאלת השאלה האם מדגישים את הבעיה? האם השיבו על השאלות שהעמידו לעצמם ובאיזו מידה זה עונה על מצב מסויים.

ראשית-כל ישנה שאלה של הגיל. באיזה גיל עושים מחקר כזה. אני מניח שדינה היתה מסכימה אתי, שכאן יש בעיה לא קטנה שהנתונים וההתנהגות האופייניים לילדים בגיל 3 - 4 לעומת גילים יותר מבוגרים, אפילו בכתה א' - ב', במיוחד בפישור החברתי שיתכן שכבר יש הבדלים מאד מעניינים שקשה מאד לבטא אותם. פי שמטפל בגיל 4 - 3 יודע שהיחסים החברתיים באותו גיל שונים בין ילדים בגיל קצת יותר מבוגר. הנטייה להתרכז בקבוצה של ילדים היא יותר גדולה דוקא באותו גיל, זה אותו גיל שילדים מתחילים כביכול לחפש ולהכיר ביניהם לבין עצמם. כל פי שמכיר ילד כזה יודע עד כמה שבעיה זו תופסת מקום ראוי בערנות להבדלים ולרגישות. עם ילדים בגיל קצת יותר מבוגר הבעיה מתחילה לרדת, הילדים יותר גמישים, אפשר למצוא השלכות אחרות להתנהגות שלהם.

פה יש שאלה מאד מעניינת, במיוחד שאלת המעקב היא הבעיה העסקרית יותר: פה קורה לאותם הילדים אחר-כך; באיזו מידה הם נכנסים למצב ומחזקים או לא מחזקים את הידיעות שגלינו באותו גיל.

לא אגע בשאלה פה בדיוק עשינו כאן ועל איזו קבוצה יש השלכות של המסקנות, כמו המחקר שעשינו בנחלאות. פה צריכים להיות מאד זהירים לגבי ההשלכות, מה אנחנו יכולים להוציא מהמחקר, האם אפשר לדבר על כל הערכה ופה שיוצא מזה.

הבעיה השלישית היא בעיית המחיר - כך אנחנו קראנו לזה. אם נכנסים למחקר כזה ואחד הנושאים הוא אינטגרציה, יש תמיד שאלה מה לעשות פה, אתה גם מרוויח וגם מפסיד. אפשר אולי לחשוב על תחליף, במיוחד במחקרים כאלה, לא צריך לקחת מחקרים אמריקנים כתורה מסיני, שם תמיד עולה השאלה הזאת מה מקבלים ומה מפסידים באותה הזדמנות. אותו מחקר של סנט ג'ון, שדינה דיברה עליו, יש בו חלק מעניין מאד, שלחקו צרופים שונים של ילדים טעוני טיפוח, וברור שבגבולות אלו הנושגניות ההערכה העצמית והבטחון העצמי הם כביכול יותר גדולים, ויש מחיר מסויים. המחיר הוא שההישגים לא כל-כך גדולים. אחד המרדוכטים במחקרים האמריקנים הוא שיווי המשקל הזה איפה שההערכה העצמית יורדת ולפעמים, במיוחד ברמה ההסדרוגנית, דוקא ההישגים - שם הם מדברים על מחירים ולא על הישגים - והנכונות להשאיר במסגרת המסוייפת והיציבות בהישגים יורדת. במצב ריאליסטי יכול להיות שלפעמים במקום אחר זה לא אומר שזה דוקא שלילי או לא טוב בשבילו.

מ.צ. גרייה: הערכה עצמית עוזרת לפעמים ופעוררת ליוזמות עצמאיות.

ד"ר ק. בנימיני: זה בהשוואה למצב הנוגוני אבל לא לסגירתה הפער. הוא נשאר בקבוצה שעדיין ברמה יותר גבוהה. במסגרת הכתית יש לו מסגרת ריאלית להעריך את עצמו, אם כי בהישגיו הוא שונה לילד אחר בגישה ההופוגנית.

ד"ר ז. קליסין :

נקודה אחרונה, זו הפעיה של המעקב ומה קורה אחר-כך במסלול ההשקעה שמקדישים לזה - אנחנו יודעים דבר אחד מעבר לכל המחקרים שהנחשט שלהם הוא נושא האינטגרציה, אם רוצים ללמוד משהו על נושא זה ומהתוצאות שהן נחונות או יותר באפנות, חייבים איך שהוא להשאיר בתוך המחקר עצמו ולדווח על המחקר עצמו לטוב הרבה יותר ארוך כמה שמקובל בדרך-כלל אצל החוקרים. הנטייה בדרך-כלל היא, לערוך תכנית, לקבל תוצאות מסויסות; ואז הפעיה שלנו היא, שיש כל-פני הטברים אפשריים לבעיה זו, ההשקפה המיוחדת, המידע המיוחד, כמו שדינה אמרה, האפקט של המחקר עצמו והשתתפות האנשים במחקר זה או השתתפותם במחקר חוץ. כדי לבדוק עלין זה, זה אחד מהדברים שאיך שהוא צריך להשאיר בתוך המצב עצמו ועד כמה שאפשר לעקוב אחרי הקבוצות ולראות מה קורה, הן לגבי השאלות שדינה העלתה בצורה מענינת של המחקר שלה, והן לגבי שאלת המהירות או האפקטים המשניים שנראים משניים, אבל הם אפקטים חשובים. עצם הצרובה שילד משתתף בפעולה כזאת באיזו מידה זה הופך להיות גורם חשוב בתוך המשפחה עצמה, וכדי למתוך קו זה צריך לעקוב די רחוק.

בשלב זה, זה מה שיש לי להגיד.

פרופ' א. מינסקוביץ : אני צריך לחזור על אחד או שניים מדברי ד"ר קליסין.

קודם-כל אני חושב שזה מחקר חשוב וכדאי להסב את תשומת הלב שיש בעיות באינטגרציה, ונדאי שאי-אפשר להטיק טסקנות מהמחקר הזה על האינטגרציה. אני שמח לשמוע, וד"ר פייטלסון אמרה זאת היום בהרבה יותר זהירות מאשר בישיבת הקודמת, שניתן לקבוע הלכות לא רק לגבי הגן, אלא גם על כמות א' וב'. בישיבה שהייתה לנו אצל ראש העיר על שאלת הנחלת לאות היא הייתה נגד הטפיל הזה. לפזלה של הפעולה הזאת לא שפענו לדעות אחרות, ודושה שזה לא נכשל אלא הצליח. אני שמח שהיא אמרה זאת בזהירות רבה, שאפשר להטיק טסקנות רק לגבי תנאים ספציפיים. ההימוריה של גיורטון בכונה בתנאים מסויסמים, אבל איננה הלוינה בתנאים. אפילו אם היה מחקר אחד קטן שאפשר - ואני לא חושב שאפילו מחקר גדול שאפשר זאת - צריך לנהוג בזהירות, ואני בטוח שההורים שאושרים זאת שפענו את ההערות, שבתנאים אלה לא הושגו ההצלחות שדובר עליהן. יש הערות לאינטגרציה אבל העברה העסקית זה מנעים חברתים יותר בין ילדים מתרבויות שונות ועדות שונות. זו העברה העסקית, ואפילו אם בזה לא נצליח לא נוכל לקבוע אינטגרציה. העברה הגדולה זה מבחינת שיפור של טעני טיפוח, ולזה אין שום הוכחות שזה משפיע. אם אין מודעות שתהיה ופעולות אחרות צריכות להיות שונות במישהו ההולנדיים בהשוואה להטרוגנייה, יכול להיות שהתוצאות תהיינה שליליות. אבל כאשר יש מודעות כזאת - ודוגמת הנחלת לאות היא אחת מהן - לגבי נפתלי ולי הייתה אז התרבה שלפעולה זו הייתה הצלחה גדולה למדי. אחת העברות זה מבין אל גישה אינטלקטואלית, אם יש מורה טוב וגננת טובה, יש לזה השפעה. אי-אפשר להתעלם מזה שאם היה מורה טוב, כפי שאמרה גב' פייטלסון, אפשר היה לצפות משהו. השאפתן צריך להיות על האינטלקטואליות, זה אחד מהחזונות הגדולים של החינוך. איך אפשר לשקם את טעני הטיפוח את זה הד"ר פייטלסון לא יכולה להקנות. היא לא בדקה זאת בנחלתאות, וכפעל הנחלתאות הוא ברשימת דרכו, עוד אין לו תוקף משפיע רצון אבל אולי יחול שינוי בהמשך הזמן. צריך לבדוק אם יודעות שפוטנציאל לא היה מקבל בבית-הספר, האם על-ידי האינטגרציה כן היה מקבל.

זה אחד הדברים העסקיים, המנע החברתי, וכאן גם הגב' פייטלסון הסתייגה. כדי להטיק טסקנות סטטיסטית צריכים להיות שלוש תנאים: ראשית, תנאים מצויסותקים שבהם יהיה קיטוב. אבל אם אז מותר לעשות זאת, הדי לרציון הזה יכולים להיות צור שני מצבים - ואחד מהם היזכירה הגב' פייטלסון - שהקטוב לא יהיה כל-כך גדול, והשני, שיהיה רצף מבחינת המנע החברתי. לכן מותר לומר שאם יש קטוב רביל בגילים אלה מבחינת המנע החברתי אין יתרון, אולי אפילו מודעות מסויסות, ואז עולה בעיני המחקר.

צריך לדעת שבדי לענות באופן חד-משפעי במחקר, כאשר יש יותר זמן, תשובה חד-משפטית לחינוך ופוליטיקה חינוכית, אי-אפשר להסתמך על מחקר אחד או אפילו סידרה של מחקרים. זה נותן יותר תמונה איך לפעול, אבל הרבה בעיות חינוכיות מוכרעות ומתבצעות מתוך השקפה אידיאולוגית-פוליטית, בעיקר שאינטגרציה זה גם ענין פוליטי.

ד"ר ד. פייטלסון:

ברגע שפועלים הנשכרים ביותר הן השכבות המבוטסות שיש להן הכנסה פלאה יותר. בסופו של דבר כדי להביע דעה בעד או נגד הטרוגניות, חוקרים אינם יכולים לדבר בטונחים כאלה. הענין הוא מה נכנס ומה יוצא, ויכול להיות שדוקא בגלל חזיקה של הטרוגניות, שעושים מתוך כוונה לקדם שכבות פחות מפותחות, בעוד 20 שנה יחברו שזה קידם שכבה מבוטסת, שאולי ברגע זה היה צורך לעשות זאת. הזנחנו את החלק הזה הרבה זמן. הילד המבוטס זוכה להרבה פחות מילד כזה בנית-ספר אמריקני או אנגלי, והשאלה היא אם אנחנו כעם יכולים להרשות זאת לעצמנו.

הנשוא של המחקר שלנו היה אך ורק האם הטרוגניות היא אמצעי לקידום הילדים מעל ומעבר לעבודת הגננת, והמסקנה שלנו כתוצאה מהמחקר שהקבוצה הטרוגנית לא התקדמה יותר מהקבוצה ההומוגנית באותם התנאים של הקידום. המחקר של הנחלאות בעיקר פראה שלפרות ההתנגדות באוכלוסייה ולפרות הפער, כאשר אפשר להתגבר על הקשיים מבחינה ציבורית אפשר בהצלחה להביא לאינטגרציה של קבוצות מאד מרוחקות.

פרופ' א. מינקוביץ: אבל היו הישגים יותר גדולים מאשר בכחות הטרוגניות כאשר השוו אותן לקבוצות ההומוגניות.

ד"ר ד. פייטלסון: הם קיבלו אותם האמצעים?

פרופ' א. מינקוביץ: ודאי ואלה שחקאו גם כן יודעים דבר זה. זאת מצאו גם באמריקה שהיו יותר הישגים בקבוצות הטרוגניות ולא ההומוגניות.

ד"ר ד. פייטלסון: מה שיצא ומה שהצגתי בפעם הקודמת, שהנשכרים יותר היו ילדי קבוצה ב' שהיו מתקדמים יותר מהאחרים. זאת אומרת שהפער בין שתי הקבוצות גדל. לגבי קבוצה א' והיו כאלה בקבוצה ההומוגנית ובקבוצה הטרוגנית - לא היה הבדל, הם התקדמו באותה מידה. זה נבדק במבחנים רבים. לא רציתי להכנס לפרטים, יש אפואט שלם שבדק דברים אלה.

בראשית המחקר הצוות של המחקר הצטיין בכך שלכל-אחד מהחוקרים היתה דעה מראש. היה כאן ציטוט מוטעה מהפגישה אצל ראש העיר קולק, זו היתה פגישה קצרה ולא היתה פגישה מדעית. הפגישה היתה בזמן הסיום של המחקר שלנו ובראשית המחקר שלכם, לנו היה נסיון של שנתיים והייתי צריכה לפסוד בקצרה מה שאנחנו מצאנו לפני שמישהו אחר נכנס למחקר. הפגישה אמנם השיגה את המטרה שלה והאזרה שניתנה הועילה.

היו"ר א. רימלט: אנחנו נקיים עוד ישיבה בגלל חשיבות הנושא, ואז תוכל הגב' נפתלי להעיד את העדותיה.

אני מודה מאד לכל המשתתפים, כי זו היתה אחת הישיבות שמפרות מחשבות.

הישיבה נועלה בשעה 13.15.